

a hagyományos könyvtári munkafolyamatok, különösen az osztályozás és katalogizálás oktatását csökkenteni kell. A hallgatók többsége úgy érezte, hogy ezen ismeretek mélységét az intézményi könyvtárak állományának mérete és gyarapodása nem indokolja, és egyébként is ezek kimondottan könyvtárosi feladatok;

a természetes nyelvi indexelés témakörében az előadásokat korszerűsíteni kell;

nagyobb hangsúlyt kell helyezni a felhasználói igénykutatásokra és az információs szolgáltatások személyekre irányuló szelektivitására.

E szempontok alapján módosul a tanterv, az időtartamot pedig a növekvő igények miatt 3 hétről 4 hétre emelték.

Valamely tanfolyam akkor hasznos igazán, ha a hallgatókat konkrét tervekkel, ötletekkel látja el, amelyeket saját intézményeikben is megvalósíthatnak; az elvek és módszerek oktatása önmagában kevés. Konkrét eredmények eléréséhez azonban 3–4 hetes időtartam nem elegendő; az oktatók és hallgatók tanfolyamon kialakult kapcsolatának a tanfolyam után is – már meghatározott feladatokra irányulva – folytatódnia kell.

/DUTTA, S. – HARAVU, L. J.: Training for industrial information = Annals of Library Science and Documentation, 24. köt. 1. sz. 1977. p. 1–12./

(Novák István)

A szakbibliográfia oktatása a Hamburgi Könyvtáros Főiskolán

A Hamburgi Könyvtáros Főiskola először ad hírt a szakbibliográfia oktatásának még kidolgozás alatt álló rendjéről, illetve az azzal elért eddigi tapasztalatokról.

Az első lépés a megfelelő körülmények kialakítása, az oktatásra vonatkozó rendszabályok kidolgozása volt. Ezek közé tartozott többek között a kötelező óraszám és a vizsgarend megállapítása, a hallgatók által választott második szak befolyásának tisztázása, a személyi és anyagi feltételek biztosítása, az együttműködés megszervezése a hamburgi nagykönyvtárakkal stb.

Általános tanulmányi célok

Fenti feltételek előzetes megteremtése lehetővé tette egyes általános tanulmányi célok elérését, illetve meghatározott módszerek követését. Az általános célokat négy csoportra osztották:

ismeretek: betekintés, áttekintés, ismeretszerzés, kapcsolatépítés;

képesség: jártasság, készség, gyakorlat;

felismerés; bepillantás, megértés, tudatosság;
értékelés: hajlam, érdeklődés.

Az oktatási tervben az ismeretek közlése csupán az általános áttekintés szintjére korlátozódik, a hangsúly a készség elsajátításán van.

Tekintettel arra, hogy a szakbibliográfia oktatása a hallgató második szaktárgyához kapcsolódóan folyik, ez a szaktárgy viszont csaknem minden hallgatónál különböző, egyetlen tanártól sem várható el, hogy a hallgatókat saját szaktárgyuk bibliográfiai ismereteibe a megkívánt mélységben vezesse be. A megoldás csak a hallgatók önálló munkára nevelése lehet, természetesen a tanár irányítása és ellenőrzése mellett. Ez az irányítás azonban csak a bibliográfiák ismeretére, illetve készítésére mint szakmai tevékenységre terjedhet ki teljes részletességgel. A szaktárggyal kapcsolatban fel kell ébreszteni a hallgatóban az alapos és gondos bibliográfiai munka végzéséhez szükséges felelősségérzetet.

Speciális tanulmányi célok

Döntően fontos, hogy a hallgatók pontosan ismerjék a felhasználók igényeit. Tekintve, hogy az egyes szaktárgyak oktatásánál általában nem térnek ki az információs eszközök használatának ismertetésére, a könyvtárosnak feltétlenül tisztában kell lennie ezeknek az eszközöknek jellegével, funkciójával és minden esetben képesnek kell lennie arra, hogy a felhasználónak pontos és részletes útbaigazítást nyújtson. Emellett természetesen át kell látnia a dokumentumok feldolgozásának és használatának valamennyi könyvtári szabályát, azaz ismernie kell minden előforduló könyvtári jelet és kódot, hogy az információs eszközök kezelése soha ne jelentsen számára nehézséget.

A könyvtárosnak legyen állandó áttekintése a ma már az információs eszközök terén is jelentkező információ-áradatról. Ez azt jelenti, hogy a legújabb bibliográfiákról és egyéb segédeszközökről elsősorban a *tercier irodalom-ból kell folyamatosan tájékozódnia*. Egészen természetes az is, hogy el kell igazodnia a saját könyvtárának állományát feltáró eszközökben, szakkatalógusaiban és egyéb keresőrendszereiben. Legalább cím szerinti áttekintést kell nyernie a különböző szaktárgyak információs eszközeiről, legyen képes ítéletet alkotni a bibliográfiák értékéről, tartalmi és formai használhatóságáról és dönteni arról, melyik könyvtár típus számára, mely célra mely bibliográfiákat kell megrendelni.

A bibliográfiákkal kapcsolatos általános ismereteken túl legyen a könyvtárosnak saját választott szaktárgyában olyan biztos szaktudása és olyan jártassága a tárgy terminológiájában és rendszerében, mellyel segítségére lehet a felhasználónak a bibliográfiák használatában. Ebben a szaktárggyban ne csak az információs eszközök használatának, hanem azok felépítésének és összeállításának készségét is szerezzék meg.

Mindez azt jelenti, hogy a hallgatóban ki kell fejleszteni a permanens tanulásra, az állandó, önálló továbbképzésre és tájékozódásra való hajlandóságot. Nem a bibliográfiákra vonatkozó adathalmazt kell beleszokolni, hanem a helyes munkamódszerekre, a bibliográfiai áttekintés megszerzésének, az *információs eszközök használatának módjára kell őt megtanítani.*

Tananyag és oktatásszervezés

Az oktatás *bevezetéseként* a hallgatók először *általános áttekintést kapnak az oktatás céljáról* és azokról a követelményekről, melyeket velük szemben mind a vizsgán, mind később a gyakorlati életben támasztanak. A szakbibliográfiák közelebbi megismerése ekkor még csak egészen könnyű keresési feladat kapcsán történik. Az ezután folyamatosan következő keresési gyakorlatok célja annak a készségnek a kialakítása, melyre az információkeresés helyes szakmai megoldásához szükség van. Ehhez tartozik a gyors tájékozódás a bibliográfiák kötetei között.

Emellett a hallgatónak tisztába kell jönnie mind a tudományok felosztásával, mind a bibliográfiák rendszerével, az általában használatos rendszerekkel, felosztásokkal, tagolásokkal. Nem elhanyagolható eközben a hallgatóban a keresés örömeinek, a „vadászszenvedélynek” a felkeltése sem.

A hallgatók a feladatok önálló végzéséhez *útmutatókat kapnak*, a feladatok elvégzéséről pedig az órákon számolnak be, illetve a végzett munka folyamatairól és részleteiről feljegyzéseket készítenek. A munka irányításához tartozik az egyértelmű és pontos címleírás fontosságának tudatosítása is.

Az oktatás *első szakaszában*, mely az általános bevezetést szolgálja, a hallgatók a szükséges *alapismereteket* kapják meg.

E szakasz első lépéséhez tartozik a válogatás, a bevezetésül kapott általános áttekintés elmélyítése, a kapott feladatok részletes megbeszélése. Itt kezdődik a szak egészének áttekintése, itt kapják meg a hallgatók az alapokat, melyekre a bibliográfiák formai leírásához szükségük van. A bibliográfiák ismeretét, a válogatást a nyomtatott és egyéb források jegyzékének összeállítása teszi lehetővé. Ehhez szorosan kapcsolódik az információs eszközök értékelését megkönnyítő *kritérium-jegyzék*, mely többek között megszabja a válogatás irányelveit, és olyan első látásra is könnyen értékelhető ismérveket jelöl meg, mint a – tartalmi és időbeli – kiterjedés stb.

A következő lépés célja az egyes információs eszközök leírása és értékelése a bibliográfiai munka általános szempontjai szerint. Ehhez bevált segédeszköznek bizonyult az ún. *kategória-séma*, amely a bibliográfiák legfontosabb jellemzőit sorolja fel, mint pl. a földrajzi és nyelvi kiterjedés, a feltárás mélysége, a főrész elrendezése, mutatók stb.

A hallgatóknak meg kell ismerkedniük egy szaktárgy *retrospektív és periodikus bibliográfiáival* is. Minden egyes hallgató saját szaktárgya információs eszközeiről, azok kialakulásáról és jelenlegi helyzetéről teljes áttekintést nyújtó táblázatot állít össze. Ezzel nemcsak önmagának szerzi meg az alapos és biztos ismereteket, hanem a kölcsönös tájékoztatást és társai segítségét is szolgálja, amennyiben ezt a táblázatot a csoport valamennyi tagja megkapja.

A szakasz harmadik lépésének célja a meglévő – de mind jellegében, mind mélységében hallgatónként erősen változó – *szaktárgyi ismereteket a szakbibliográfia oktatásába a lehető leghatékonyabban beépíteni* és a kölcsönös tájékoztatás elvei alapján hasznosítani. Ehhez a hallgató írásban összeállított és sokszorosított áttekintést és magyarázatot ad társai számára saját szaktárgya legfontosabb részleteiről és rendszeréről. Tudatosítják a hallgatóban a szakkifejezések jelentőségét és lefedtetik a keresési dialógus alapszabályait. Ennek a szakasznak segédeszköze a szakmai szókészlet legfontosabb jellemzőinek és ismérveinek összeállítása. Ezzel a szakbibliográfiai ismeretébe való bevezetés le is zárult.

A *második szakaszt* a hallgató saját szaktárgya, valamint a kiegészítő szakok, illetve általános kérdések területén végzett *önálló bibliográfiai munkája* jellemzi. A három szakasz közül ennek időtartama a leghosszabb.

A hallgató teljes mélységében ismerteti szaktárgya információs eszközeinek tartalmát és egyéb fontos jellemzőit. A teljes részletességgel végrehajtott munkához új elemként járul a keresés menetének megtervezése.

Bonyolultan összetett bibliográfiák – mint pl. a Science Citation Index – valamint gyorsinformációk és egyéb eszközök használata, hiányos adatú dokumentumok keresése, egyes intézmények – mint pl. az INSPEC – szolgáltatásainak összefoglaló bemutatása is ebbe a szakaszba esik, akárcsak egyes általános kérdéseknek a teljesség igénye nélkül történő megbeszélése.

A *harmadik szakasz* a szóbeli vizsgára való felkészítést és az ismétlést szolgálja.

/SCHOCH, G.: *Fachbibliographie am Fachbereich Bibliothekswesen der Fachhochschule Hamburg = DFW Dokumentation Information*, 25. köt. 6. sz. 1977. p. 233–259./

(Dezső Zsigmondné)